

עוד הביא הב"י שיטת ה'אביאסף' ש'עונה' היא לעולם י"ב שעות שוות (ונמצא שבחורף, שהלילות קצרים, צריך להשלים שיעור הי"ב שעות משני הצדדים). וכתב הב"י 'ומ"מ נראה לי שאין לחוש לכך'. והב"ח חולק על הב"י וכותב 'ושרי ליה מרייהו' [מהרילב"ד].

דף סד

ראתה יום חמשה עשר לחדש זה כו' רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"י סי' ע"ז בשם נכדו) מבאר יסוד המחלוקת ביניהם דשמואל סובר דהראיה הקודמת היא גורמת לראיית הדילוג הבאה (כעין וסת הפלגה, שמפליגה בין ראייה לראיה חודש ויום), ולכן בעינין ד' ראיות, כשאר וסת הפלגה (כמבואר בב"ק דף ל"ז ע"ב בתוד"ה יום, דבוסת הפלגות שוות לכו"ע בעינין ד' ראיות). ודעת רב דאין הראיה הקודמת גורמת לראיה הבאה, אלא היום עצמו גורם לכך, והוי כשאר וסת החדש דלכו"ע סגי בג' ראיות (כמבואר בתוס').

[ולפי זה יהיה נפקא מינה באשה שקבעה וסת לדילוג, והגיע הזמן שאמורה לראות ולא ראתה בו, כגון י"ח בחדש: דלפי שמואל אינה צריכה לחשוש לי"ט של חדש הבא, כיון שאין כאן ראיה שתפליג ממנה. ולרב צריכה לחשוש, דיום י"ט גורם לראיה מצד עצמו].

ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא. ביבמות (סד ע"ב) נחלקו אמוראים בטעם הדבר: ר' הונא סובר דמעייין גורם ור' אשי סובר שמזל גורם. ונפקא מינה כגון שנפל מן הדקל ומת, דבזה אין לתלות במעיינה, רק במזלה.

ובשו"ת 'אגרות משה' (אבהע"ז ח"א סי' כ"ו) דן בענין אשה שבעלה הראשון מת מזקנה, ובעלה השני מת כשנפל ב'לאמבער יארד' (מגרש למחסן עצים), דמותרת להנשא לבעל שלישי, דכיון שמת מנפילתו אין זה משום מעייין גורם, וכיון שיש לאשה זו פרנסה משל עצמה אין שייך כאן הטעם של מזל גורם (כמו שכתב ה'נודע ביהודה' קמא אבהע"ז סי' ט' שענין 'מזל גורם' היינו אם תחיה בעושר או בעניות, וכיון שדרכה של אשה להיות בבית והיא תלויה בבעלה לכן מת).

היתה למודה לראות יום ט"ו כו' שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולן ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך. משמע שאינה צריכה לחוש גם לעונה בינונית של שלשים יום (שהרי מי"ח של חדש זה עד י"ט של חדש הבא יש ל"א יום בחדש חסר ול"ב יום בחדש מלא). ומכאן מקשים האחרונים על שיטת רש"י בדף ט"ו ע"א (ד"ה לא שנו, כפי שביארוהו הרמב"ן והר"ן שם) הסובר שאשה שיש לה וסת קבוע צריכה לחוש גם לעונה בינונית.

וכתב הרש"י (בשו"ע הרב סי' קפ"ט קו"א סק"א) לחדש מכח זה דבאמת הא דצריכה לחוש לעונה בינונית אינו לענין לאסרה על בעלה, אלא רק להצריכה בדיקה קודם תשמיש.

ובספר 'אמרי אברהם' (סי' י) כתב ליישב באופן אחר, דדוקא כשקבעה וסת הפלגה או חיישינן גם לעונה בינונית. היות שרואים באשה זו שהפלגה גורמת לה לראות, אלא ששינתה הפלגותיה מדרך העולם, חיישינן שתחזור לראות כשאר נשים. מה שאין כן בסוגיין דמיירי בוסת החדש, כיון שקבעה לראות מחמת יום החדש שוב אין צריכה לחשוש כלל להפלגה של עונה בינונית.

(ע"ב) 'ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא'. מפירש"י משמע דהוסי' הקבוע של יום עשרים לא נעקר כלל, אף על פי ששלוש פעמים עברה עשרים מבלי לראות, כיון שסוף כל סוף לא שינתה בפעם השלישית לראות ביום שלשים. ותמה הרש"ש מי דחקו לפרש כן, דשפיר יש לומר דבאמת נעקר וסת של עשרים כשלא ראתה בו ג' פעמים, אלא שהיות שלא קבעה וסת אחרת וחזרה לראות שוב בעשרים – אמרינן דחזרה הוסי' למקומה.

'ושאין בה יין הרי זו דורקטי' – 'דור קטוע'. ופירש"י דכיון שאין להם דמים מרובים אין בניהן מרובין. אבל הרמב"ם בפ"י המשנה כתב 'כי יש נשים שאין להן דם כלל, לא דם נדה ולא דם בתולים, אמנם לא תוליד וזהו ענין דורקטי'.

פרק עשירי

'תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וניסת ב"ש אומרים נותנין לה ארבע לילות כו' הגיע זמנה לראות כו' וב"ה אומרים עד מוצאי שבת ארבע לילות'. מבואר בגמ' שלדעת לוי נקטו ב"ה 'עד מוצאי שבת' לחדש שמותר לבעול לכתחילה בשבת. וקשה מדוע ב"ש לא נקטו גם כן חידוש זה ברישא. ויש ליישב דהנה בכתובות (דף ה ע"ב) מבואר דהחידוש הוא שמותר לבעול לכתחילה בשבת אף על פי שלדם הוא צריך. ופי' התוס' שם 'לראות אם היא בתולה'. וזה שייך דוקא בהגיע זמנה לראות, דאם אינה בתולה שמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו. אבל ברישא דמייירי בקטנה שלא הגיע זמנה לראות, ופיתוי קטנה אונס הוא, אם כן אין נפקא מינה בדבר ואין בזה שום חידוש (הפלאה כתובות דף ו').

'דשרי למבעל לכתחלה בשבת'. כתב הב"ח (או"ח סי' ר"פ) 'אכן במלכותינו נתפשט המנהג דאין בועלין בתחילה בשבת, ואומר אני בזה 'דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם', ואין להורות היתר לבטל המנהג'. אבל הט"ז (שם סק"ב) כתב 'חלילה לעשות מנהג איסור בזה, ובבירור שמעתי שהחסידים גאוני עולם נהגו בעצמם היתר בזה ועל כן אין כאן חשש חומרא כלל. ואין ראייה ממה שנוהגין כו' שאין למדים ממנהג זה שום איסור, והמחמיר הוא מן המתמיהים'. וכן כתב המהרש"ל (יש"ש כתובות סוסי' ט') 'מאחר שחומרא זו אינו אלא מדקדוק שלא כהלכתא, אפילו באתרא דנהגי חומרא רשאי אתה להתיר בפניהם'. ובכה"ח (סק"ז) כתב שכן המנהג פעה"ק ירושת"ו להתיר, שעושים נישואין בערב שבת [מהרילב"ד].

דף טה

'לא ליתב לה אלא בעילת מצוה ותו לא'. ל"ד נקט לשון מצוה, דמצוה קרוי בעילה הראשונה. אלא חדא בעילה קאמר וכפירש"י, ונקט לישנא דמתניתין (הגהות הרד"ל).

'כיון שנתקו שיניו (זקנה) של אדם נתמעטו מזונותיו (קשין לבא)'. 'והיינו משום דבנערותו יכול להרויח כדאמרינן כו' מה יעשה אדם ויתעשר ירבה בסחורה, וזה א"א לאדם בזקנותו. ואשמועינן דיראה